

Skłonność gospodarstw domowych z województwa lubelskiego do oszczędzania i inwestowania

Wioleta Kuflewska | Akademia Białska Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II
<https://orcid.org/0000-0003-3534-3647>

Klaudia Juszczyk | Akademia Białska Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II
<https://orcid.org/0000-0003-2991-0721>

Streszczenie

Słowa kluczowe:

oszczędności,
inwestycje,
gospodarstwa
domowe, zasoby
finansowe,
oszczędności
i inwestycje
w województwie
lubelskim

Głównym celem artykułu było dokonanie analizy skłonności przedstawicieli lubelskich gospodarstw domowych do oszczędzania i inwestowania. Badania przeprowadzono na terenie województwa lubelskiego ze względu na najniższy wskaźnik produktu krajowego brutto *per capita* oraz fakt, iż Lubelszczyzna zaliczana jest do regionów najbardziej zagrożonych ubóstwem. Artykuł składa się z części teoretycznej, dotyczącej ogólnych treści związanych z procesami oszczędzania i inwestowania, oraz części empirycznej, w której zostały przedstawione wyniki badań własnych, które opierają się na metodzie sondażu diagnostycznego. Zostały one przeprowadzone w okresie marzec–maj 2020 roku. Badaniu zostało poddanych 500 pełnoletnich respondentów z terenu województwa lubelskiego. Uzyskane wyniki wskazują, że oszczędzanie jest istotną częścią funkcjonowania badanych gospodarstw domowych pod względem zabezpieczenia przyszłości zarówno swojej, jak współmieszkańców. W przypadku braku pieniędzy gospodarstwa zaciągają kredyty bankowe. Inwestycje z kolei są procesem obciążonym wysokim stopniem ryzyka. Sam poziom ryzyka może być tym wyższy, im wyższy jest poziom asymetrii informacji i innych ograniczeń inwestora w dostępie do informacji ograniczających dokonanie oceny ryzyka inwestycyjnego. W ocenie respondentów poziom ich wiedzy ekonomicznej na temat oszczędzania i inwestowania wskazany jest jako umiarkowany.

Tendency of households from the lubelskie voivodeship to save and invest (Summary)

Keywords:
savings,
investments,
households,
financial resources,
savings and
investments in
the Lubelskie
Voivodeship

The main purpose of the article was to analyze the inclination of representatives of Lublin households to save and invest. The studies have been carried out in Lublin Voivodeship which has the lowest GDP per capita and is classified as one of the regions facing the highest poverty risk. The article consists of a theoretical part introducing the basics of saving and investing processes

and an empirical part presenting results of the research conducted by the author between March and May of 2020 with the use of diagnostic survey method. Five hundred adults from Lublin Voivodeship were subject to the studies. The results indicate that saving is important for the surveyed households members securing their own and their housemates future. In the absence of money, households take out bank loans. Investments, in turn, are a high-risk process. The level of risk itself may be higher the higher the level of information asymmetry and other limitations of the investor's access to information limiting the investment risk assessment. In the opinion of the respondents, the level of their economic knowledge about saving and investing is moderate.

Wstęp

Zasoby finansowe, które mają do dyspozycji gospodarstwa domowe, nie są tylko i wyłącznie wykorzystywane na zakup dóbr i usług. Gospodarstwa są coraz bardziej skłonne do tego, aby przeznaczać pieniądze na oszczędności, jak również na inwestycje. Oszczędzanie i indywidualne decyzje inwestycyjne gospodarstw domowych dotyczące gromadzenia i dysponowania zasobami pieniężnymi są kluczowym aspektem dla całej gospodarki.

Głównym celem artykułu jest ocena skłonności do oszczędzania i inwestowania gospodarstw domowych województwa lubelskiego.

Za cele szczegółowe uznaje się:

- zbadanie, czy gospodarstwa domowe z województwa lubelskiego inwestują swoje oszczędności;
- określenie, w jaki sposób gospodarstwa domowe z województwa lubelskiego finansują niezbędne dobra w przypadku braku środków finansowych;
- zbadanie, jaka forma inwestycji jest preferowana przez gospodarstwa domowe województwa lubelskiego.

W celu zweryfikowania głównego założenia artykułu przeprowadzono badania na przestrzeni marca–maja 2020 roku w grupie 500 pełnoletnich członków gospodarstw domowych z terenu województwa lubelskiego.

Odpowiedzi udzielone przez respondentów zostały poddane wnikliwej analizie, dzięki czemu możliwe było wyciągnięcie wniosków oraz zestawienie ich z głównym celem.

Oszczędności i ich charakter w literaturze przedmiotu

Zmiany zachodzące w gospodarce odgrywają znaczącą rolę w podejmowaniu decyzji gospodarstw domowych, zwłaszcza aspekt gospodarowania dochodami rozporządzalnymi i wydatkami konsumentów, jak również podejmowanie decyzji związanych

z tym, czy gospodarstwo domowe oszczędza nadwyżki finansowe. Konsumpcja dóbr i usług w gospodarstwie domowym jest finansowana z dochodów, jakie generują członkowie zamieszkujący wspólne gospodarstwo domowe, jak również z oszczędności, które zostały odłożone na rzecz przyszłej konsumpcji (Piekut 2013: 31–32).

Oszczędzanie jest pojęciem ekonomicznym istotnym dla całej gospodarki, gdyż oszczędności gospodarstw domowych są składnikiem oszczędności państwa, jak również elementem przyptywów gospodarstw domowych (Frączak 2012: 87). Są przede wszystkim uzależnione od wielkości przychodów, jakie uzyskują członkowie gospodarstwa domowego (Piekut 2013: 31–32).

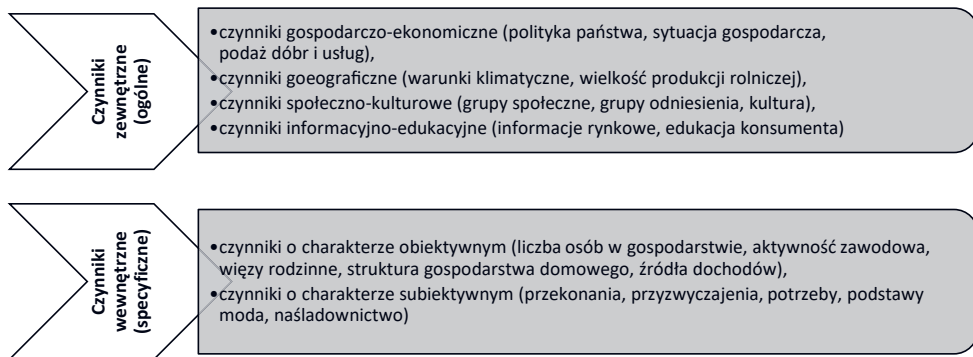
Oszczędzanie jest to „różnica pomiędzy osiągniętym w danym okresie dochodem do dyspozycji, a poniesionymi w tym czasie wydatkami na konsumpcję” (Piekut 2013: 31–32). Najczęściej przetwarzaną przez różnych autorów i zarazem najkrótszą definicją oszczędzania jest ta stworzona przez Johna Maynarda Keynesa, który określa proces ten jako „różnicę pomiędzy dochodami a wydatkami na konsumpcję” (Keynes 2003: 57).

Inne podejście do pojęcia oszczędzania proponuje Barbara Liberda, zwracając szczególną uwagę na to, iż: „proces oszczędzania łączy w sobie przeszłość (nagromadzony majątek) z terażniejszością (oszczędnościami z dochodu) i przeszłością (odłożona konsumpcja)” (Liberda 2013: 106).

Oszczędzanie jest procesem utożsamianym z dwojakimi działaniami. Po pierwsze należy odnieść się do aspektu kontrolowania wydatków, jakie ponosi gospodarstwo domowe w danym okresie, a więc świadomego wydatkowania oraz gospodarowania środkami finansowymi. Drugim punktem jest maksymalizacja przychodu gospodarstw domowych, co pozwala na generowanie nadwyżki i przeznaczanie jej na oszczędności lub pomnażanie w procesie inwestycji.

Oszczędzanie w gospodarstwach domowych może mieć charakter dobrowolny bądź przymusowy (Bywalec 2012: 196–197). Oszczędzanie dobrowolne jest świadomą decyzją członków gospodarstwa domowego, dotyczy niewydatkowania wszystkich pieniędzy na konsumpcję, natomiast oszczędzanie przymusowe jest wywołane koniecznością zrezygnowania z wydawania pieniędzy na konsumpcję.

Na wielkość i rodzaje oszczędności w poszczególnych gospodarstwach domowych wpływają wielowymiarowe cele oraz motywacje. W literaturze przedmiotu wskazywane są różne czynniki, które determinują oszczędzanie w gospodarstwach domowych, jak i to, jakiego rodzaju będą to oszczędności. Najczęściej spotykanym podziałem (rys. 1) jest klasyfikacja czynników wewnętrznych (które są specyficzne, kształtują one gospodarstwo domowe) oraz zewnętrznych (tzw. ogólne, które pochodzą z otoczenia) (Krupa, Walczak, Chojnacka 2012: 113).

Rysunek 1. Czynniki kształtujące oszczędności w gospodarstwach domowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (Krupa, Walczak, Chojnacka 2012: 113).

Oszczędzanie w gospodarstwach domowych jest wywołane czynnikami, które bezpośrednio wpływają na decyzje dotyczące gromadzenia oraz lokowania zasobów finansowych. Czynniki wpływające na oszczędzanie to:

- „czynniki wpływające na decyzje w zakresie dokonywania wyborów pomiędzy konsumpcją i oszczędzaniem,
- czynniki wpływające na decyzje dotyczące wyborów pomiędzy bezpiecznym gromadzeniem nadwyżek i ryzykownymi inwestycjami,
- czynniki wpływające na wybór konkretnych rozwiązań inwestycyjnych” (Frączak 2012: 87–88).

Wiele grup czynników wpływa na to, czy gospodarstwo domowe oszczędza czy też nie, ile wynoszą oszczędności i na co w przyszłości będą przeznaczane wygenerowane nadwyżki. Oszczędności są dochodem, który nie jest bezzwłocznie konsumowany i wydatkowany na dobra czy usługi (Nwibo, Mbam 2013: 29).

Oszczędności to zasoby finansowe, które są asygnowane na przyszłe inwestycje, które mają charakter krótkookresowy, natomiast inwestycje są zasobami finansowymi, które mają charakter długookresowy i będą wykorzystane przez członków gospodarstwa domowego w przyszłości (Łabenda 2011: 81–82).

Inwestycje jako składnik majątkowy gospodarstwa domowego

Inwestycje są procesem, w którym ludzie mogą w sposób aktywny uczestniczyć, podejmować decyzje dotyczące pomnożenia swoich środków finansowych i obserwować rezultaty związane ze swoimi wyborami.

Decyzje inwestycyjne są ryzykowne oraz wielowymiarowe, zazwyczaj gospodarstwo domowe musi zrezygnować z aktualnej konsumpcji, jakie zapewnia wygenerowana nadwyżka kapitału na okoliczność przyszłych zakupów (Markowski 2000: 386).

Dla potwierdzenia tego stwierdzenia warto przytoczyć kilka definicji inwestycji. W książce autorstwa Haliny Szulce, Jacka Chwałka, Wiesława Ciechomskiego inwestycje definiowane są jako „przedsięwzięcia podejmowane w celu uzyskania określonych korzyści w przyszłości. Jest to angażowanie zasobów pieniężnych w przedsięwzięcia w celu osiągnięcia oczekiwanych rezultatów” (Szulce, Chwałek, Ciechomski 2008: 253).

Inne ujęcie przedstawia natomiast inwestycje jako „zaangażowanie określonej kwoty pieniężnej na pewien okres, aby w przyszłości otrzymać jej zwrot kompensujący inwestorowi” (Reilly, Brown 2001: 29).

Niewątpliwie inwestowanie budzi niemałe kontrowersje, które są związane z dwoma przyczynami. Pierwszą z nich jest fakt, iż kojarzone są z wysokim ryzykiem oraz niepewnością. Druga z przyczyn wskazuje na to, że inwestycja może pochłaniać znaczną ilość środków finansowych, gdyż „obiecana” stopa zwrotu ma bardzo wysoki wpływ na inwestora (Halicki 2015: 85).

Herbert B. Mayo stawia trafne pytania dotyczące inwestycji oraz decyzji, jakie się z nimi wiążą. W swojej książce podkreśla, że gospodarstwa domowe stoją przed kilkoma wyborami, zmuszającymi do odpowiedzi m.in. na pytanie „Czy ich dochód powinien zostać wydany czy zaoszczędzony?”. Jeżeli zostanie wybrana druga opcja, gospodarstwa domowe muszą zdecydować: „Co zrobić z oszczędnościami?”. Każde gospodarstwo domowe stoi przed wyborem, gdyż nie wszystkie decyzje okazują się opłacalne (Mayo 2017: 4).

Na to, czy gospodarstwo domowe zdecyduje się zainwestować swoje środki pieniężne wpływa kilka istotnych czynników, wśród których można wyróżnić:

- „ofertę rynku finansowego,
- dostęp do poszczególnych instrumentów (w tym możliwości techniczne),
- wiedzę, umiejętności i doświadczenie w zakresie inwestowania,
- czynniki fiskalne,
- koniunkturę na rynku,
- czynniki psychologiczne” (Frączak 2012: 95).

Różne czynniki w odmiennym stopniu wpływają na decyzje inwestycyjne dokonywane w gospodarstwie domowym, lecz najistotniejszym z wymienionych jest wiedza i umiejętności w zakresie inwestowania, szczególnie jeśli są to inwestycje bardziej ryzykowne (Halicki 2015: 85).

Gospodarstwa domowe lokują swój kapitał w różne przedsięwzięcia i jest to m.in.:

- „pozyskiwanie rzeczowych składników majątkowych drogą zakupu (nieruchomości, spółek itp.);
- wytwarzanie majątku rzeczowego we własnym zakresie (budowa domu);
- zakup lub tworzenie nowych wartości majątkowych o charakterze nieużytkowym (dzieła sztuki, metale szlachetne);
- nabywanie papierów wartościowych (np. akcje, obligacje, bony skarbowe)” (Rudnicki 2013: 176–177).

Gospodarstwa domowe są inwestorami indywidualnymi i często nie posiadają wiedzy, która jest konieczna przy działaniach inwestycyjnych, dlatego korzystają z pomocy pośredników finansowych. Pieniądze są składane na lokatach bankowych, bo gospodarstwa otrzymają w zamian za ulokowanie kapitału odsetki. Kolejną alternatywą jest nabywanie akcji, obligacji, jednostek uczestnictwa funduszy inwestycyjnych lub certyfikatów inwestycyjnych (zwanymi „tytułami uczestnictwa”) bądź kupno rzeczowych aktywów trwałych (Krupa, Walczak, Chojnacka 2012: 114).

Można wskazać dwa rodzaje inwestycji gospodarstw domowych: rzeczowe oraz finansowe (Rudnicki 2013: 117). Inwestycje rzeczowe stanowią pewną transakcję materialną, gdyż gospodarstwo domowe, nabywając daną rzecz, liczy na to, że z czasem jej wartość wzrośnie, natomiast inwestycje finansowe gospodarstw domowych to grupa inwestycji o charakterze niematerialnym – stanowią one przepływy pieniężne (Rudnicki 2013: 117).

Nie każde gospodarstwo domowe posiada wiedzę dotyczącą tego, w jaki sposób inwestować, czy jest to w ogóle z punktu widzenia ekonomicznego opłacalne, czy wręcz przeciwnie – jest to tylko narażenie środków pieniężnych odkładanych przez gospodarstwa.

Każde gospodarstwo domowe jest inne, ponieważ uzyskuje różnej wysokości dochody, ma różne potrzeby i nabywa produkty, które uważa za niezbędne do funkcjonowania. Tak samo jest z oszczędzaniem i inwestowaniem, gdyż jedne gospodarstwa domowe są skłonne tylko i wyłącznie do oszczędzania, nie biorąc pod uwagę inwestowania nadwyżek, a inne są zdolne zarówno do inwestowania, jak i oszczędzania. Najistotniejszy jednak staje się tutaj dochód, gdyż on jest podstawą podejmowania decyzji budżetowych w gospodarstwach domowych.

Oszczędności i inwestycje jako środki pieniężne gospodarstw domowych w województwie lubelskim w świetle badań własnych

Metodyka i materiał badawczy

Nadrzędnym celem artykułu jest dokonanie analizy skłonności przedstawicieli lubelskich gospodarstw domowych do oszczędzania i inwestowania. Badania wykonano na terenie Lubelszczyzny, ponieważ region ten jest zaliczany do jednego z najuboższych i najbardziej zagrożonym ubóstwem. Najniższy produkt krajowy brutto wytwarzany na jednego mieszkańca (w cenach bieżących) w Polsce został odnotowany właśnie w województwie lubelskim, najnowsze pełne wyniki opublikowane zostały za rok 2018 i wskazują, iż PKB *per capita* jest równy 37 458 zł (GUS 2020).

Badania będące podstawą niniejszego opracowania zostały wykonane przy wykorzystaniu autorskiego kwestionariusza ankiety, która została przeprowadzona w grupie 500 pełnoletnich respondentów – mieszkańców województwa lubelskiego (przy

czym w badaniu brała udział nie więcej niż jedna osoba z tego samego gospodarstwa domowego). W badaniu wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego i zostało ono przeprowadzone w okresie marzec–maj 2020 roku. Zdefiniowanie badanej zbiorowości było oparte na doborze nielosowym celowym.

Gromadzenie oszczędności w lubelskich gospodarstwach domowych

Na decyzje związane z oszczędzaniem nadwyżek finansowych wpływa wiele czynników, zarówno tych wewnętrznych, uwarunkowanych liczbą osób mieszkających w danym gospodarstwie, aktywnością zawodową czy źródłem dochodów, jak i zewnętrznych, związanych z sytuacją państwa oraz niepewną sytuacją spowodowaną pandemią COVID-19. Te determinanty bardzo często zmuszają członków gospodarstw domowych do tego, aby korzystali ze swoich oszczędności, które wcześniej zgromadzili. Z raportu dotyczącego badania finansów Polaków w czasie COVID-19 wynika, że aż 1/3 gospodarstw domowych w Polsce naruszyła swoje oszczędności (*Finanse Polaków w czasie COVID-19 2020*).

Gospodarstwa domowe zmagają się z brakiem środków finansowych na dobra lub usługi, które mają na celu zaspokojenie potrzeb swoich i osób, które wspólnie zamieszkują (tab. 1). W takiej sytuacji najczęściej badani mieszkańcy województwa lubelskiego korzystają ze swoich oszczędności. Badana grupa w 86% deklaruje, że gromadzi oszczędności i korzysta z nich w razie nieprzewidzianych sytuacji związanych z brakiem regularnych przyływów środków finansowych bądź niespodziewanymi sytuacjami.

Tabela 1. Finansowanie niezbędnych dóbr w przypadku braku środków finansowych

Odpowiedź	Średnia	Odchylenie standardowe
korzystam z oszczędności	3,5	1,0
podejmuję dodatkową pracę	2,4	1,2
pożyczam u rodziny lub znajomych	2,1	1,2
sprzedaję niepotrzebne rzeczy	2,0	1,0
pożyczam w firmach udzielających pożyczek	2,0	1,3
pożyczam w banku	1,7	0,9
korzystam z pomocy opieki społecznej	1,2	0,6
nie podejmuję żadnych działań	1,0	0,4

(N = 500), pytanie wielokrotnego wyboru – wybór maksymalnie trzech odpowiedzi

Źródło: Opracowanie własne.

Największa grupa badanych mieszkańców województwa lubelskiego deklaruje, iż w przypadku braku środków finansowych najczęściej korzysta z oszczędności. Znacząca grupa respondentów podejmuje również dodatkową pracę, aby zwiększyć swój budżet i zapewnić większe przyprływy finansowe. Bardzo mała grupa ankietowanych nie podejmuje żadnych działań, kiedy brakuje im zasobów finansowych. Członkowie gospodarstw domowych muszą zapewnić sobie i osobom, z którymi mieszkają, podstawowe dobra, konieczne do funkcjonowania. Zdecydowana grupa respondentów deklaruje, iż nie korzysta z pomocy opieki społecznej, lecz korzysta ze zgromadzonych przez siebie oszczędności.

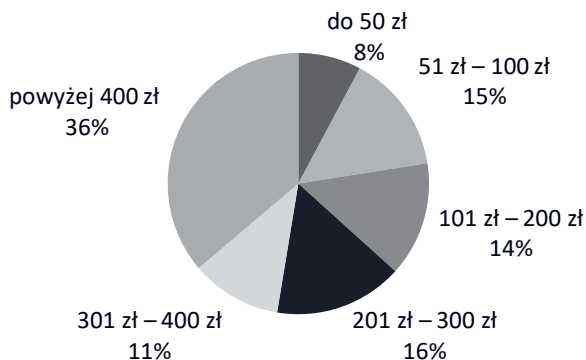
Badane gospodarstwa domowe deklarują, iż wybierają pożyczki oraz kredyty w razie problemów finansowych. Respondenci, zaciągając kredyt lub pożyczkę, najczęściej robią to w konkretnym celu. Przeważająca grupa ankietowanych wskazała trzy główne przypadki, gdy skorzystali z takiej formy pomocy finansowej typu kredyt i pożyczka, i są to: zakup mieszkania lub domu (45%), edukacja (30%) oraz w przypadku nieprzewidzianych zdarzeń losowych, np. choroby (15%).

Poddane badaniu gospodarstwa domowe znajdujące się na terenie województwa lubelskiego w znaczącym stopniu finansują niedobory finansowe z oszczędności. Biorąc pod uwagę różne statusy społeczne ankietowanych, warto poddać analizie to, którzy są bardziej, a którzy mniej skłonni do podjęcia decyzji o oszczędzaniu.

Najbardziej skłonni do oszczędzania są respondenci, którzy są właścicielami prowadzącymi własne działalności gospodarcze (78,6%). Może być to uargumentowane stale zmieniającą się sytuacją polityczną oraz gospodarczą w Polsce i na świecie. Nie wszystkim branżom oraz przedsiębiorstwom polski rząd zagwarantował pomoc. Część z nich musi sama pokrywać bieżące opłaty oraz pensje pracowników.

Grupa przebadanych pracowników umysłowych oraz fizycznych również jest skłonna do oszczędzania, gdyż aż 70% pracowników umysłowych generuje oszczędności. Może być to związane z posiadaną wiedzą na temat finansów oraz sprawnym zarządzaniem nimi. Pracownik fizyczny, realizując proces oszczędzania, może kierować się przyszłością i niepewną sytuacją związaną z jego stanowiskiem bądź niespodziewanym wypadkiem, który może go zmusić do wcześniejszej rezygnacji z pracy i przejścia na rentę lub emeryturę. Warto zwrócić również uwagę na to, iż 50% osób bezrobotnych deklaruje oszczędzanie nadwyżki finansowej. Może być to spowodowane niepewną przyszłością i problemami ze znalezieniem nowej pracy.

Kolejnym ważnym aspektem było uzyskanie informacji na temat tego, ile miesięcznie oszczędzają lubelskie gospodarstwa domowe. Respondenci, którzy oszczędzają, zostali również zapytani o to, jakie kwoty są w stanie miesięcznie odłożyć (rys. 2).

Rysunek 2. Miesięczna kwota odkładana na oszczędności (N = 500)

Źródło: Opracowanie własne.

Gospodarstwa domowe poddane badaniu są skłonne do odkładania miesięcznych kwot w różnej wysokości. Najwięcej ankietowanych deklaruje, iż oszczędza ponad 400 zł (36%) miesięcznie, 29% respondentów generuje oszczędności w wysokości 51–200 zł. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż ankietowani członkowie gospodarstw domowych, którzy oceniają swoją sytuację materialną w stopniu dobrym i bardzo dobrym, odkładają najwięcej, natomiast ci, którzy oceniają swoją sytuację jako przeciętną, oszczędzają najniższe kwoty.

Na wysokość środków finansowych, które są oszczędzane, bezpośrednio wpływa pandemia COVID-19. Jest to czas niepewności zarówno dla gospodarstw domowych, jak i dla przedsiębiorstw. Związane jest to przede wszystkim z przemyślanymi zakupami dóbr i usług, czyli ograniczeniem popytu konsumenckiego, oraz tym, że niektóre branże, np. restauracyjna, kulturalna czy turystyczna, pozostają zamknięte. W czerwcu 2020 oszczędności Polaków były na rekordowym poziomie i wynosiły blisko 1,7 biliona złotych, a miesięczna wysokość oszczędności była na poziomie 10–25% miesięcznego wynagrodzenia otrzymywanego z pracy (Santander Bank 2020).

Wysokość takich oszczędności może być uwarunkowana uruchomieniem programu „Rodzina 500+”. Według analiz Biura Informacji Gospodarczej InfoMonitor co czwarty beneficjent, który pobiera świadczenie, deklaruje możliwość kumulowania oszczędności (BIG Infomonitor 2020).

Oszczędności generowane z nadwyżek są bardzo często zbierane na konkretne cele. Mogą być to zakupy, zdarzenia losowe, choroba bądź też zabezpieczenie na przyszłość dla siebie lub swoich bliskich. Według raportu Finansowe DNA Polek i Polaków 2020 grupy Santander 44% odkłada oszczędności na tzw. czarną godzinę, natomiast 35% na przyszłość (Santander Bank 2020). Odnosząc to do wyników badań przeprowadzonych w województwie lubelskim, możemy zauważyć pewne podobieństwa (tab. 2). Znaczna część respondentów deklaruje, że odkłada pieniądze jako zabezpieczenie na przyszłość (49,6%), natomiast na tzw. czarną godzinę akumuluje

prawie 30% ankietowanych. Co ciekawe, niespełna 9% odkłada pieniądze na zakup lub remont domu bądź mieszkania, 5% deklaruje gromadzenie oszczędności na edukację swoją bądź też swoich dzieci. Zaledwie 1% badanych odkłada pieniądze na leczenie, a tylko 0,6% na wypoczynek.

Tabela 2. Pieniądze odkładane na oszczędności (w %) (N = 500)

Cel	Procent wskazań
zabezpieczenie finansowe na przyszłość	49,6
„na czarną godzinę”	29,6
zakup/remont mieszkania/domu	8,8
emerytura	5,5
edukacja swoja lub dzieci	4,9
leczenie	1,0
wypoczynek, rekreacja	0,6

Źródło: Opracowanie własne.

Oszczędności dają poczucie bezpieczeństwa w przyszłości. Są nadwyżką generowaną przez większą część badanych gospodarstw domowych w województwie lubelskim. Aktualna sytuacja na świecie i w Polsce zmusiła gospodarstwa domowe do tego, aby zarówno korzystać z oszczędności, jak i je gromadzić. Przyczyniają się do tego ciągła niepewność gospodarcza, strach przed utratą pracy i bankructwa przedsiębiorstw oraz zamykanie kolejnych branż.

Lubelskie gospodarstwa domowe, które brały udział w badaniu, starają się oszczędzać pieniądze, które zarabiają, i zarządzać nimi w świadomy, przemyślany sposób. Niektóre z nich starają się zainwestować wygenerowane nadwyżki, ale to wiąże się z ryzykiem, które nie zawsze jest opłacalne.

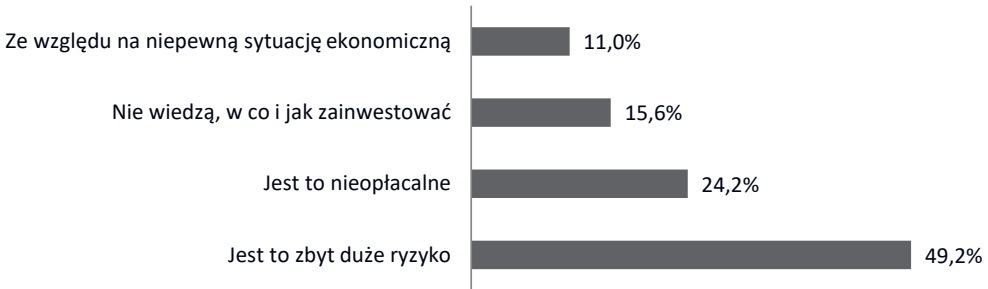
Dokonywanie inwestycji w lubelskich gospodarstwach domowych

Gromadzenie nadwyżek finansowych nie jest tylko i wyłącznie związane z procesem oszczędzania na przyszłość, nieprzewidzianymi wydatkami lub zdarzeniami losowymi. Bardzo często gospodarstwa domowe decydują się zainwestować zgromadzony kapitał, co umożliwi jego zwiększenie. Jednak jest to proces ryzykowny. Z jednej strony związany z ryzykiem straty zaangażowanego kapitału, z drugiej zaś – dający możliwość jego kilkukrotnego pomnożenia.

Gospodarstwa domowe na terenie województwa lubelskiego, które wzięły udział w badaniu, zostały zapytane o to, czy dokonyują inwestycji. Tutaj zdania respondentów

są podzielone. Część z nich inwestuje – tak deklaruje 35% ankietowanych, pozostałe 65% nie przeznaczają nadwyżek na inwestycje.

Ważne było uzyskanie informacji zwrotnej na temat tego, dlaczego badane gospodarstwa domowe nie inwestują (rys. 3).

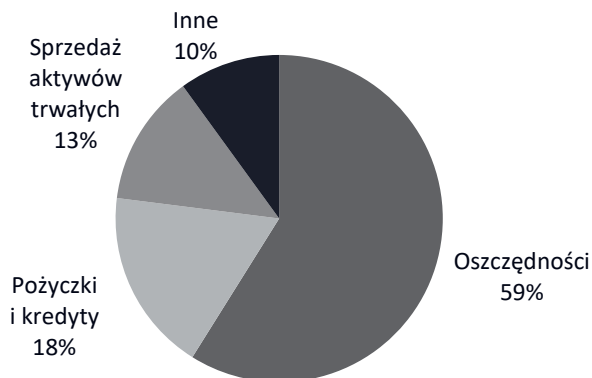
Rysunek 3. Powód nieinwestowania przez lubelskie gospodarstwa domowe (N = 500).

Źródło: Opracowanie własne.

Decyzja o tym, że pieniądze zostaną zainwestowane jest trudna i determinowana wieloma różnymi czynnikami. Respondenci przede wszystkim wskazują na fakt związany ze zbyt dużym ryzykiem inwestycyjnym. Boją się stracić pieniądze, które udało im się odłożyć. Ciekawą odpowiedzią, którą wskazało ponad 24% ankietowanych, jest to, iż inwestowanie jest nieopłacalne. Taka opinia może być przejawem braku wiedzy na temat związany z tym procesem i ciągłymi zmianami, jakie zachodzą na świecie i wpływają na decyzje inwestycyjne.

Nadwyżki finansowe, co ciekawe, nie są wyłącznie finansowane z oszczędności. Gospodarstwa domowe poddane badaniu wskazują na to, że także inwestują pieniądze, które pochodzą z pożyczek oraz kredytów i sprzedaży aktywów trwałych (rys. 4).

Nie ulega wątpliwości, że większość gospodarstw domowych z terenu województwa lubelskiego, które wzięły udział w badaniu, finansuje swoje inwestycje z oszczędności (59%). Dodatkowo ankietowani wskazali na kredyty i pożyczki, w ramach których te inwestycje są dokonywane – tak twierdzi 18% respondentów – natomiast 13% badanych deklaruje, że procesy inwestycyjne są dokonywane po sprzedaży aktywów trwałych, a otrzymane pieniądze są przeznaczane na inwestycje.

Rysunek 4. Finansowanie inwestycji w gospodarstwach domowych na terenie województwa lubelskiego (N = 500)

Źródło: Opracowanie własne.

Warto zwrócić także uwagę na fakt, iż większość respondentów, którzy ocenili swoją sytuację jako dobrą oraz bardzo dobrą, jest skłonna do inwestowania swoich oszczędności. Ponad 59% respondentów z sytuacją materialną na poziomie bardzo dobrym inwestuje pieniądze, wybierając przy tym różne formy inwestycji, lecz badani najczęściej wybierają lokatę terminową (tab. 3).

Tabela 3. Formy inwestycji gospodarstw domowych (w %)

Forma inwestycji	Tak
lokata terminowa	51,3
obligacje skarbowe	19,9
fundusze emerytalne, ubezpieczeniowe, uzupełniające	19,5
rynek walut	11,3
nieruchomości	9,0
akcje	6,0
fundusze rynku pieniężnego	5,5

(N = 500), pytanie wielokrotnego wyboru – wybór maksymalnie trzech odpowiedzi

Źródło: Opracowanie własne.

Najczęściej wskazywaną odpowiedzią związaną z formą inwestycji wybieraną przez lubelskie gospodarstwa domowe jest lokata terminowa (51,3%). Jest to umowa na czas określony pomiędzy klientem a bankiem, gdzie lokowana jest konkretna kwota pieniężna, a po zakończeniu umowy bank wypłaca kapitał, który jest powiększony o odsetki (Hadaś-Dyduch 2016: 63). Tak duże zainteresowanie tą formą inwestycji

może być związane z bezpieczeństwem ulokowanych środków pieniężnych i najmniejszym ryzykiem.

Obligacje skarbowe oraz fundusze emerytalne są w obszarze inwestycyjnym prawie 20% ankietowanych. Obligacje skarbowe są wartościowym papierem dłużnym, który jest emitowany przez Skarb Państwa. Jest on oprocentowany, co daje możliwość zysku z inwestycji, ale należy tutaj wziąć pod uwagę ryzyko związane z chęcią ulokowania pieniędzy. Biorąc pod uwagę sprzedaż skarbowych obligacji oszczędnościowych, w roku 2020 osiągnięto rekordowy wynik ponad 28 mld zł (Ministerstwo Finansów 2020), co oznacza duże zainteresowanie Polaków tą formą lokowania kapitału. Warto zwrócić również uwagę na fakt zwiększającego się zainteresowania obligacjami rodzinnymi, które kierowane są do osób pobierających świadczenie „Rodzina 500+”.

W 2020 roku respondenci inwestowali w obligacje rodzinne czteroletnie oraz obligacje rodzinne trzymiesięczne (Ministerstwo Finansów 2020). Fundusze emerytalne są dodatkową formą oszczędności na emeryturę. Kiedy wiek emerytalny zostanie osiągnięty przez inwestującego, może on liczyć na wypłatę emerytur okresowych.

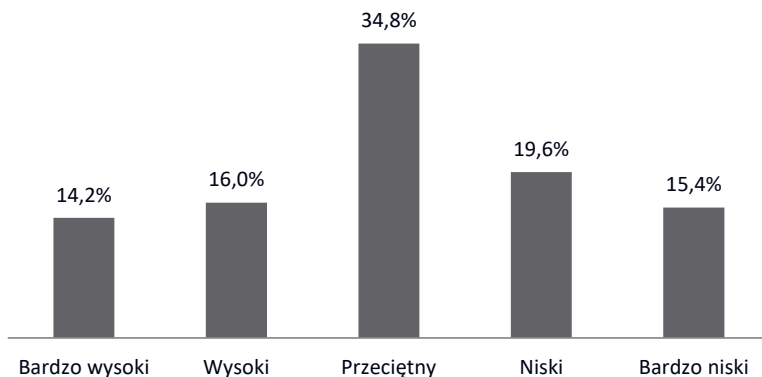
Ponad 11% respondentów inwestuje nadwyżki środków finansowych w waluty. Co ciekawe, tylko 9% wskazuje inwestowanie w nieruchomości.

Początki pandemii COVID-19 w Polsce wpłynęły na podejmowanie decyzji zarówno dotyczących oszczędzania, jak i inwestowania. Respondenci zostali również zapytani o plany oraz realizację inwestycji ze względu na panującą sytuację.

Lubelskie gospodarstwa domowe poddane badaniu planują i realizują inwestycje – tak deklaruje ponad połowa ankietowanych (52%). W wielu gospodarstwach domowych są także inwestycje, które są planowane, ale zostały odłożone w czasie na inny termin (35%). Podejmowanie decyzji związanych z inwestowaniem jest w aktualnej sytuacji dla niektórych gospodarstw domowych trudne. Wiele z nich ma plany związane z inwestycjami, ale odkłada je w czasie, czekając na bardziej sprzyjające i pewne warunki.

Badani deklarują także spontaniczne decyzje dotyczące inwestycji, których nie planowali wcześniej, ale czynniki zewnętrzne płynące z otoczenia wywołały w nich potrzebę inwestycji (9% respondentów), natomiast 4% badanych z województwa lubelskiego nie planowało i nie zrealizowało żadnych działań w tym zakresie.

Wiedza i umiejętności z zakresu inwestycji i oszczędzania są kluczem do tego, aby umiejętnie i w pełni świadomie nimi zarządzać. Niskie zainteresowanie inwestycjami czy samym oszczędzaniem prawdopodobnie wynika z poziomu wiedzy, jaką posiadają członkowie gospodarstw domowych (rys. 5).

Rysunek 5. Wiedza z zakresu oszczędzania i inwestycji (N = 500)

Źródło: Opracowanie własne.

Wiedza na temat oszczędzania i inwestycji w województwie lubelskim wpływa na podejmowanie działań inwestycyjnych. Aż 35% respondentów ocenia swoją wiedzę na ten temat w stopniu niskim i bardzo niskim. Przypuszczać można, że taki procent wskazań skutkuje większym zainteresowaniem inwestycjami bezpieczniejszymi, które mogą przynieść mniejszy zysk. Z kolei ponad 30% badanych ocenia swoją wiedzę na poziomie wysokim oraz bardzo wysokim i jest to grupa, która jest skłonna do inwestowania generowanych nadwyżek w bardziej ryzykowne i zyskowne formy inwestycyjne.

Członkowie gospodarstw domowych z terenu województwa lubelskiego, którzy wzięli udział w badaniu, uważają, że inwestowanie nadwyżek jest ryzykownym posunięciem. Są bardziej skłonni do oszczędzania aniżeli pomnażania swojego majątku poprzez inwestycje. Choć to właśnie oszczędności są w większości podstawą, która determinuje inwestycje. Zdecydowana grupa respondentów jeżeli już podejmuje decyzję o inwestowaniu, to decyduje się na jedną z bezpieczniejszych form – lokatę terminową. Małe zainteresowanie inwestycjami wysokiego ryzyka jest uwarunkowane niską wiedzą dotyczącą tego procesu.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza umożliwiła realizację celu głównego i celów szczegółowych w niniejszej pracy. Głównym celem artykułu była ocena skłonności do oszczędzania i inwestowania gospodarstw domowych województwa lubelskiego. Celami szczegółowymi były:

- zbadanie, czy gospodarstwa domowe z województwa lubelskiego inwestują swoje oszczędności;
- określenie, w jaki sposób gospodarstwa domowe z województwa lubelskiego finansują niezbędne dobra w przypadku braku środków finansowych;

- zbadanie, jaka forma inwestycji jest preferowana przez gospodarstwa domowe województwa lubelskiego.

Na podstawie przeprowadzonych wyników badań można zauważyć, że badane lubelskie gospodarstwa domowe oszczędzają nadwyżki finansowe na zabezpieczenie przyszłości swojej oraz swoich bliskich, co jest dobrą informacją, biorąc pod uwagę obecną sytuację gospodarczą. A w przypadku braku środków finansowych deklarują, że są skłonne zaciągnąć kredyt bankowy.

Najbardziej skłonną do oszczędności grupą są prowadzący działalność gospodarczą, co może mieć związek z niepewną sytuacją dla polskich firm w związku z pandemią COVID-19.

Należy zwrócić również uwagę na fakt związany z kwotą odkładaną na oszczędności, gdzie 36% ankietowanych deklaruje oszczędności na poziomie ponad 400 zł i są one przede wszystkim przeznaczane na przyszłość oraz tzw. czarną godzinę. Jeżeli chodzi o inwestycje to największą popularnością cieszą się lokaty terminowe, ponieważ są one najbezpieczniejszą i pewną formą, a jak deklarują respondenci, boją się oni przede wszystkim ryzyka, na które narażone są inwestycje.

Podsumowując powyższe rozważania, można dojść do wniosku, że badani członkowie gospodarstw domowych zamieszkujący województwo lubelskie są skłonni do oszczędzania, a jeżeli podejmują decyzję o inwestowaniu, robią to w sposób ostrożny, ponieważ są świadomi ryzyka, jakie to ze sobą niesie. Środki finansowe przeznaczane na inwestycje pochodzą z wygenerowanych oszczędności. Dodatkowo warto zwrócić uwagę, że istotną rolę w związku z wiedzą odnośnie do inwestycji i oszczędzania odgrywa edukacja ekonomiczna, a to jej poziom w głównej mierze wpływa na podejmowane przez gospodarstwa domowe decyzje finansowe.

Bibliografia

- Analizy.pl, 2020, <https://www.analizy.pl/raporty/25670/struktura-oszczednosci-gospodarstw-domowych-marzec-2020> (dostęp: 6.05.2021).
- BIG Infomonitor, 2020, <https://media.big.pl/informacje-prasowe/568142/program-500-rodzice-za-bezdzielni-przeciw> (dostęp: 6.05.2021).
- Bywalec C., 2012, *Ekonomika i finanse gospodarstw domowych*, Warszawa.
- Finanse Polaków w czasie COVID-19*, 2020, <https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2020/11/Raport-Finanse-Polak%C3%B3w-w-czasie-COVID-19.pdf> (dostęp: 22.01.2021).
- Frączak B., 2012, *Analiza czynników wpływających na oszczędzanie i inwestowanie gospodarstw domowych*, Katowice.
- GUS, 2020, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/rachunki-regionalne/wstepne-szacunki-produktu-krajowego-brutto-w-przekroju-regionow-w-2019-roku,8,3.html> (dostęp: 7.05.2021).
- Hadaś-Dyduch M., 2016, *Klasyfikacja lokat inwestycyjnych i bankowych papierów wartościowych w klasy rozkładu zwrotu*, nr 301, Studia Ekonomiczne Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach., Katowice.

Halicki M., 2015, *Inwestycje – charakterystyka pojęcia i podstawy rachunku inwestycyjnego*, „Przegląd Geopolityczny”, t. 12.

<http://regiodom.pl/portal/wiadomosci/analizy-raporty/ceny-mieszkan-z-ryнку-wtornego-lekko-w-dol-ile-kosztuja-uzywane-mieszkania> (dostęp: 20.01.2021).

Keynes J.M., 2003, *Ogólna teoria zatrudnienia, procesu i pieniądza*, Warszawa.

Krupa D., Walczak D., Chojnacka E., 2012, *Preferencje w zakresie form alokacji oszczędności gospodarstw domowych w Polsce*, „Copernican Journal of Finance & Accounting”, Vol. 1, No. 1.

Liberda B., 2013, *Przezorność. Kto oszczędza w Polsce*, Warszawa.

Łabenda K.P., 2011, *Budżet domowy pod kontrolą*, Gliwice.

Markowski K., 2000, *Uwarunkowania decyzji inwestycyjnych gospodarstw domowych*, Szczecin.

Mayo H.B., 2017, *Investments: An Introduction*, Cengage.

Ministerstwo Finansów, 2021, <https://www.gov.pl/web/finanse/wyniki-sprzedazy-obligacji-oszczednosciowych-w-grudniu-2020-roku> (dostęp: 6.05.2021).

Nwibo S.U., Mbam B.N., 2013, *Determinants of Savings and Investment Capacities of Farming Households in Udi Local Government Area of Enugu State*, „Research Journal of Finance and Accounting”, Vol. 4.

Piekut M., 2013, *Konsumpcja w polskich gospodarstwach domowych na tle krajów europejskich*, „Problemy Zarządzania”, t. 11, nr 1(40).

Santander Bank S.A., 2020, *Finansowe DNA Polek i Polaków. Oszczędzanie i inwestowanie*, Warszawa, https://secure.sitebees.com/file/mediakit/1785421/c1/finansowe_dna_polek_i_polako_w_2020.pdf (dostęp: 9.07.2021).

Reilly F.K., Brown K.C., 2001, *Analiza inwestycji i zarządzania portfelem*, Warszawa.

Rudnicki L., 2013, *Zarządzanie finansami w gospodarstwach domowych*, Tarnów.

Szulce H., Chwałek J., Ciechomski J., 2008, *Ekonomika handlu*, cz. 1, Warszawa.

Biogram

Wioleta Kuflewska – magister ekonomii, nauczyciel akademicki w Akademii Białskiej Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II na Wydziale Nauk Ekonomicznych. Zainteresowania badawcze to gospodarstwa domowe, finanse gospodarstw domowych. Aktualnie w trakcie pisania pracy doktorskiej.

Wioleta Kuflewska – Master of Economics, academic teacher at the Bialska Academy of Applied Sciences John Paul II at the Faculty of Economic Sciences. Research interests include households and household finances. Currently writing a doctoral dissertation.

Klaudia Juszcuk – magister ekonomii, nauczyciel akademicki w Akademii Białskiej Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II na Wydziale Nauk Ekonomicznych. Jej zainteresowania naukowo-badawcze koncentrują się w obszarze ekonomiki gospodarstw, jak również marketingu. Aktualnie w trakcie pisania pracy doktorskiej.

Klaudia Juszcuk – Master of Economics, academic teacher at the Bialska Academy of Applied Sciences John Paul II at the Faculty of Economic Sciences. Her scientific and research interests focus in the area of farm economics as well as marketing. Currently writing a doctoral dissertation.